

Je vytvoření zóny bez zbraní hromadného ničení na Blízkém východě reálné?

Podle názorů různých mezinárodních expertů na kontrolu zbrojení a odzbrojení by odpověď na tuto otázku mohla být v zásadě kladná, ale ... Slůvkem „ale“ se myslí nezbytnost splnění velmi důležitých podmínek, o kterých pojednává, kromě zhodnocení stávající situace, následující článek. Je přitom nesporné, že vytvoření zmíněné zóny v tomto velmi krizovém regionu by bylo vysoce žádoucí a naléhavé. Předpokládá se, že řešení daného problému existuje pouze v rámci celkového mírového urovnání vztahů Izraele se všemi jeho arabskými sousedy a Íránem, jehož základním předpokladem bude vytvoření nezávislého palestinského státu. Z hlavních světových aktérů by tento jistě vítaný vývoj mohly pozitivně ovlivnit vyváženým přístupem a poskytnutím nutných bezpečnostních záruk všem účastníkům mírového procesu, především USA, EU a RF. Důležitým hráčem v tomto úsilí bude také nesporně Liga arabských států.

Úvodní část

Vytváření bezjaderných zón v různých regionech, zatím převážně na jižní polokouli a pokrývajících přibližně 110 zemí, je důležitým a efektivním opatřením pro geografické omezení jaderného šíření. Přispívá rovněž ke splnění dvojího obecného cíle, tj. dosáhnout celosvětového nešíření a jaderného odzbrojení. Jejich konkrétní význam spočívá v tom, že např. vyplňují mezeru ve Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (dále NPT - Non-Proliferation Treaty) umožňující rozmístění jaderných zbraní (JZ) na území nejaderných států, což statut zón jednoznačně zakazuje. Zřízení Středoasijské bezjaderné zóny v r. 2006, tj. první zóny na severní polokouli, předznamenává žádoucí budoucí vývoj v globálním měřítku.

Pro region Blízkého východu je charakteristická největší koncentrace států, které nejsou smluvní stranou jedné nebo více mezinárodních smluv, týkajících se zbraní hromadného ničení. Jedná se o Úmluvu o zákazu biologických a toxinových zbraní (BTWC), Úmluvu o zákazu chemických zbraní (CWC), Smlouvou o nešíření jaderných zbraní (NPT) a o Smlouvou o všeobecném zákazu jaderných zkoušek (CTBT).[1]

Převládající většina zemí regionu také má nějakou formu výzkumu, vývoje nebo zbrojního programu se vztahem k ZHN. Navíc, chemické zbraně byly v regionu v masovějším měřítku již použity, a sice Irákem v průběhu irácko-iránského konfliktu v letech 1980-88. Tím, že došlo k přestoupení hranice použití ZHN a ve světle hluboce zakořeněného politického napětí a častých výzev použití síly, je možnost vypuknutí jaderného konfliktu dosti reálná.

Vzhledem k bezpečnostní hrozbě ze strany arabských zemí začal Izrael v 60. letech vyvíjet a vyrábět JZ, i když oficiálně zastává k jejich vlastnictví nejednoznačné stanovisko. Podle údajů SIPRI vlastní Izrael údajně okolo 100 jaderných hlavic.[2] Rizika spojená s uvedenými zbrojními programy jsou také hlavním důvodem, proč je Blízký východ v centru pozornosti mezinárodního společenství, které usiluje o vytvoření zóny bez všech ZHN v této oblasti. [3]

První byla výzva k vytvoření zóny pouze bez JZ a až poté bez všech ZHN

Výzva k vytvoření zóny bez JZ se poprvé objevila v rezoluci VS OSN v r. 1974. Tehdejší předložení rezoluce Íránem a sponzorované Egyptem bylo jednoznačně motivováno do dnešních dnů trvajícím izraelským monopolem vlastnictví těchto zbraní ve zmíněném regionu. Rezoluce vyzývala všechny příslušné státy k prohlášení, že se vzdávají výroby, úsilí o získání nebo jakéhokoliv druhu vlastnictví JZ a jaderných výbušných zařízení a udělení povolení k rozmístění JZ na svém území třetím státem. Požadovala rovněž, aby zúčastněné státy všechna svá jaderná zařízení zahrnula do zárukového systému Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE).

Vzhledem k tomu, že arabské země regionu a Írán jsou sice členy smlouvy NPT, avšak k určitému vyvážení izraelského držení JZ buď nepodepsaly, nebo neratifikovaly úmluvy zakazující chemické a biologické zbraně, začalo se od 90. let hovořit o nutnosti vytvoření zóny na Blízkém východě bez všech ZHN, včetně jejich nosičů. Jinde ve světě byly zóny bez JZ již úspěšně sjednány a přijaty a jak ukazuje příklad Středoasijské bezjaderné zóny jejich vytváření pokračuje. Na Blízkém východě však byl cíl vytvoření bezjaderné zóny spojen s vytvořením zóny bez všech ZHN. Tento cíl podpořily v průběhu hodnotícího procesu NPT všechny členské státy a v jeho prospěch byly přijaty i relevantní rezoluce RB OSN, např. č. 687 z 3. 4. 1991. Nejnověji vytvoření zóny podpořil Izrael v 1. výboru VS OSN v říjnu 2007.[4] Důvodem je skutečnost, že státy Blízkého východu činí významný rozdíl mezi rozsahem masové destrukce způsobené JZ na straně jedné, a omezenějšími důsledky použití biologických a chemických zbraní na straně druhé. Každoročně předkládaná rezoluce s tématem vytvoření zmíněné zóny je na VS OSN od r. 1980 přijímána konsenzuálně.

Na Hodnotící a prodlužovací konferenci NPT v r. 1995 bylo možné dosáhnout souhlasu všech států, včetně arabských a Íránu, s prodloužením smlouvy na neurčito pouze po schválení rezoluce o Blízkém východě, jako součásti souboru dalších rozhodnutí. Jedním z hlavních cílů přijaté rezoluce bylo zahájit jednání o vytvoření zmíněné zóny, což se však dosud nepodařilo, přestože všechny zúčastněné státy včetně Izraele její zřízení neodmítají. Od r. 1995 se členy NPT staly zbývající arabské státy, tj. Džibuti, Omán a Spojené arabské emiráty, což vedlo k izolaci Izraele jako jediné země regionu, stojící mimo zmíněnou smlouvu. [5]

Postoje arabských zemí, Íránu a Izraele

Arabské země a Írán spojují urovnání bezpečnostních problémů regionu s přednostním řešením izraelských JZ. Arabský názor, že izraelské jaderné kapacity jsou destabilizující a musí se řešit jako podmínka dosažení míru a bezpečnosti v regionu, se také odráží v dokumentech hodnotícího procesu NPT a v každoročně předkládané rezoluci VS OSN s názvem "The risk of nuclear proliferation in the Middle East", sponzorované arabskými státy. Objevuje se rovněž v každoročních žádostech o zařazení bodu "Israeli Nuclear Capabilities and Threat" na agendu jednání Generální konference MAAE.[6]

Izrael dává přednost dosažení míru a stability v regionu před řešením jaderných otázek. Jak uvedl izraelský zástupce k vysvětlení hlasování na 1. výboru VS OSN dne 9. října 2007 k problematice zřízení bezjaderné zóny na Blízkém východě: ... „nastolení mírových vztahů, usmíření, vzájemné uznání a dobré sousedství, doplněné konvenčními a nekonvenčními kontrolně zbrojními opatřeními“ jsou předpokladem k dosažení vize zóny bez ZHN nebo zřízení zóny bez JZ na Blízkém východě.[7]

Tyto diametrálně odlišné postoje jsou jádrem současné slepé uličky. Vedly také k zastavení činnosti multilaterální skupiny pro kontrolu zbrojení a regionální bezpečnost (ACRS - Arms Control and Regional Security), vytvořené v letech 1991-1992 jako součást mírového procesu na Blízkém východě.

Předpoklady řešení

Podle bezpečnostní analytičky Merev Datan spočívá východisko ze slepé uličky v tom, že jednání zúčastněných stran se budou zabývat jejich bezpečnostními obavami a hledáním cest k jejich překonání. Zmíněné startovní diametrálně odlišné postoje v tom co upřednostňovat, jestli JZ nebo normalizaci vztahů, by mohly být postupně vyřešeny jejich paralelním projednáváním. Jak uvádí Rebecca Johnson ve svém článku "Rethinking Security Interests for a Nuclear-Weapon-Free Zone in the Middle East" z r. 2007 budování předpokladů pro dosažení pokroku bude vyžadovat, aby klíčové země regionu změnily své vnímání toho, co je opravdu v jejich bezpečnostním zájmu.[8]

Kromě jednání o odzbrojovacích postupných krocích bude zřejmě nezbytné, aby proces vytváření podmínek pro odzbrojovací režim se rovněž zabýval tzv. měkkou bezpečností (soft security). Měla by zahrnovat takové otázky, jako vývoj lidských práv v celém regionu a v izraelsko-palestinském konfliktu. Tato problematika je častým a stále se vracejícím zdrojem absence pocitu bezpečnosti a rozporu, a proto ji nelze pominout. Tím, že se rozhovory budou zabývat těmito otázkami, by si mohlo vynutit identifikování mechanismů pro podporu trvalého vývoje a lidských práv, ale také odsouhlasení fóra, které by se věnovalo minulým křivdám. Vzhledem k důležitosti úlohy, kterou historie hraje v současném konfliktu, bude takový proces nezbytný. Už jenom skutečnost, že by si zúčastněné strany vzájemně naslouchaly, by mělo velký význam a váhu.

Vyžadovaná důvěra k přednostnímu předložení otázky zóny bez ZHN na agendu jednání bude zřejmě křehká. Může dojít buď k jejímu posílení či oslabení v závislosti na tom, jak bude tento zahájený proces důvěru posilovat či nikoliv. Důležitým projednávaným faktorem bude rovněž regionální energetická bezpečnost, vzhledem k jejímu přímému vztahu k proveditelnosti neproliferačního a odzbrojovacího úsilí. S tím souvisí jak zapojení venkovních hráčů (a jejich zájem o regionální zdroje energie), tak energetické potřeby samotného regionu, zvláště proliferační rizika spojená s jakýmkoliv jaderným programem, ať již předurčeným pro mírové účely nebo ne. Je možné proto konstatovat, že odzbrojovací režim může uspět pouze tehdy, pokud se bude zabývat energetickými potřebami a souvisejícími bezpečnostními obavami.[9]

Hlavní možné prvky odzbrojovacího procesu

Ratifikace CTBT Egyptem, Íránem a Izraelem

Ze 44 států, jejichž ratifikace je nezbytná ke vstupu smlouvy CTBT v platnost, jsou čtyři blízkovýchodní země: Alžír, Egypt, Írán a Izrael. Zmíněné země smlouvu podepsaly, avšak pouze Alžír ji rovněž ratifikoval. Ostatní tři opakovaně vyjadřují podporu CTBT, avšak pokračují ve vyjadřování obav, zda smlouva opravdu představuje dostatečné bezpečnostní a odzbrojovací opatření, což dává do souvislosti s politikou a chováním ostatních zemí regionu. Např. **Egypt** opakovaně spojuje svoji ratifikaci s jadernou politikou Izraele a poukazuje

na nezbytnost dosažení univerzality jak NPT, tak CTBT. Egyptský přístup „všechno, nebo nic“ by mohl být zmírněn, pokud by Izrael jako první ratifikoval CTBT.

Izrael se plně účastní aktivit v rámci CTBT, zvláště ve vztahu k ověřování smlouvy. Buduje také na svém území dvě podpůrné seismické stanice, které budou součástí Mezinárodního monitorovacího systému CTBT. Tato uznávaná a významná izraelská účast na aktivitách CTBT nicméně nemá stejnou symbolickou a politickou hodnotu, jako případná ratifikace. Ve vztahu k ratifikaci však Izrael nadále zaujímá rezervovaný postoj, vyplývající z jeho obecných bezpečnostních obav, v důsledku nedůvěry vůči ostatním zemím regionu. Merev Danan se domnívá, že Izrael by však případnou ratifikací mohl více získat než ztratit. Ratifikace by zvýšila jeho bezpečnostní situaci a současně mezinárodní postavení jako odpovědného státu. Tato situace by mohla zvýšit tlak na Egypt a Írán, aby se rovněž k ratifikaci připojily a současně znovu ujistit sousední státy a mezinárodní společenství o ochotě země angažovat se v mnohostranném jaderném odzbrojení.

Írán také vyjadřuje podporu CTBT a účastní se různých smluvních aktivit, včetně působení pěti monitorovacích stanic na svém území. Svoji neratifikaci ospravedlňuje politikou jaderných států, zejména USA (CTBT také neratifikovaly) a Izraele a současně poukazuje na dvojitý standard západních států ve vztahu k jadernému odzbrojení a neproliferačnímu režimu. Podobně jako pro Izrael, rovněž pro Írán, by případná ratifikace znamenala politický přínos. Tímto krokem by Írán mohl demonstrovat své mírové úmysly v souvislosti se svým kontroverzním jaderným programem a poslat také mezinárodnímu společenství signál, že proklamovaný postoj státu se odráží v aktuální politice a aktivitách. Naopak neratifikace podlamuje důvěryhodnost deklarované politiky podpory mezinárodním smlouvám a opatřením. [10]

Dohoda v rámci regionu o nepoužití ZHN jako první

Politika „nepoužití JZ jako první“ se týká zřeknutí se jakéhokoliv použití JZ státem, který je vlastní, s výjimkou odpovědi na použití těchto zbraní jinou zemí. Od té doby, co v regionu Blízkého východu byly JZ *de facto* spojeny s dalšími dvěma kategoriemi ZHN, politika „nepoužití ZHN jako první“ by se mohla stát dosažitelnějším bezpečnostním opatřením, než návrh na dosažení shody o „nepoužití JZ jako první“. [11] Mohla by tak představovat důležitý praktický a zásadní krok na cestě k eliminaci všech ZHN v regionu. S ohledem na vysoký stupeň nedůvěry mezi regionálními hráči a relativní nedostatek závaznosti smlouvám vztahujícím se k ZHN, v kombinaci s existencí relevantních programů, by zřejmě bylo nerealistické pokoušet se jako první krok dosáhnout na mezinárodní scéně uzavření multilaterální právně závazné dohody o tomto nepoužití.

Jako přijatelnější cesta se ukazuje přijímání individuálních, nicméně koordinovaných závazků, které by byly užitečným a důležitým praktickým opatřením pro posílení důvěry a bezpečnosti. Tento postup by tak fakticky mohl vést k znehodnocení výlučnosti a váhy všech ZHN v regionu. Jaké jsou, z hlediska dosažitelnosti tohoto cíle, postoje relevantních států:

- Žádný arabský stát nemá v současné době jaderný zbrojní program a všechny jsou členy NPT. Pro ně by proto byl závazek „nepoužití JZ jako první“ prakticky formalitou.
- Pokud se týče biologických zbraní, příslušná úmluva BTWC zakazuje vývoj, výrobu, skladování, nákup nebo uchování si těchto zbraní. Explicitně tak nezakazuje jejich použití, a tudíž ani první použití. Z arabských států jsou nečleny BTWC: Komory, Džibuti, Egypt (podepsal a neratifikoval), Mauretánie, Somálsko (podepsalo a neratifikovalo), Sýrie (podepsala a neratifikovala) a Sjednocené arabské emiráty (podepsaly a neratifikovaly). Podle mezinárodního práva státy, které smlouvu podepsaly, avšak

neratifikovaly, jsou právně zavázány vyvarovat se akcí, které by porušovaly souhlasná smluvní ustanovení. Státy, které BTWC podepsaly, avšak neratifikovaly jsou podle převládající interpretace smluvního a mezinárodního práva právně zavázány nepoužít biologické zbraně. Závazek o nepoužití jako první by tak byl pro ně konzistentní s jejich současnými právními závazky. Arabské státy, které BTWC ani nepodepsaly a neratifikovaly, ve skutečnosti žádné biologické zbrojní programy nemají, a také nejsou přímo zapojeny do napětí ve vztahu k ZHN na Blízkém východě.

- Úmluva CWC, která je zatím nejdokonalejším odzbrojovacím instrumentem, explicitně zakazuje jakékoli použití chemických zbraní. Z arabských států nejsou členy této smlouvy Egypt, Irák, Libanon, které úmluvu podepsaly, avšak neratifikovaly, dále Somálsko a Sýrie. Tyto státy a Arabská liga jako celek spojují své odmítání připojit se k CWC s nečlenstvím Izraele v NPT. [12]
- Írán je členskou zemí NPT, BTWC a CWC. Před Mezinárodním soudním dvorem (ICJ - International Court of Justice) v Haagu v r. 1995 argumentoval, že tento orgán indikoval zákaz použití jaderných zbraní a obecněji, že hrozba nebo použití JZ je nelegální. [13] Íránské právní závazky vyplývající z členství v uvedených smlouvách jsou již konzistentní se závazkem o prvním nepoužití. Z toho vyplývá, že jakéhokoli případné íránské námitky k takovým regionálním závazkům vztahujícím se ke všem ZHN by zřejmě odrážely výhrady několika arabských států ve vztahu k CWC a jaderné politice Izraele, které jsou vzájemně propojeny.
- Proklamovaný a oceňovaný postoj Izraele, že „nebude prvním státem, který použije JZ na Blízkém východě“, je v podstatě závazek o nepoužití jako první. Izrael není smluvní stranou BTWC. Úmluvu CWC, podobně jako CTBT, podepsal, avšak dosud neratifikoval. Kdyby všechny země regionu Blízkého východu paralelně přijaly závazek o nepoužití ZHN jako první, jejich argumenty a protiargumenty vztahující se ke kapacitám ZHN v ostatních zemích by se hodnotily v odlišném světle.
- I bez vytvoření takového strategického a bezpečnostního prostředí, které by umožnilo všem zúčastněným stranám sjednat a verifikovat kolektivní dohodu, závazky o nepoužití jako první by měly politickou hodnotu jako opatření na posílení důvěry a bezpečnosti. Zvýšily by práh možného použití ZHN a představovaly důležitý politický deterent proti jakémukoliv státu, který by využíval držení těchto zbraní k prosazování politiky založené na jejich případném použití. Kdyby došlo ke zlepšení politického prostředí, v souvislosti s takovými závazky, stejně tak jako s paralelním bezpečnostním a odzbrojovacím úsilím ať již v rámci nebo vně regionu Blízkého východu, mohly by se vytvořit příhodné podmínky i pro eventuální sjednání kolektivního právně závazného dokumentu.

Aktivity v oblasti jaderného palivového cyklu

Hlavním zdrojem obav, ve vztahu k šíření JZ na Blízkém východě jsou jaderné materiály a technologie a podezření, která vyvolávají. Doporučení č. 12 ze zprávy Komise pro ZHN (WMD Commission) vydané v r. 2006 pod názvem *Weapons of Terror: Freeing of the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms*, upozorňuje na význam problematiky jaderného palivového cyklu v kontextu úsilí o vytvoření zóny bez ZHN na Blízkém východě. V doporučení se mj. uvádí, že ... „všechny státy regionu, včetně Íránu a Izraele, by se měly dlouhodobě zavázat k verifikovatelnému ujednání o neexistenci obohacovacích, přepracovávacích nebo jiných citlivých jaderně-palivových aktivit na svém území“. [14]

Takový závazek by však bylo potřeba podpořit vytvořením spolehlivých záruk pro poskytování všech služeb týkajících se palivového cyklu a nutných pro mírové jaderné aktivity. Jaderné technologie byly původně vyvinuty pro zbraňové účely, což umožňuje převedení jakéhokoli jaderného programu na vojenské zaměření což vzbuzuje proliferační obavy. Ilustračním příkladem je Írán a rovněž reakce na egyptské oznámení ze září 2006, týkající se plánovaného obnovení národní jaderné energetiky.[15]

Následně oznámilo několik arabských států, včetně Alžíru, Bahrajnu, Jordánska, Kuvajtu, Maroka, Ománu, Kataru, Tunisu, Saúdské Arábie a Sjednocených arabských emirátů, svůj úmysl rovněž věnovat pozornost jaderné energetice. Některé z těchto zemí se také již obrátily na MAAE se žádostí o pomoc při rozvoji svých jaderné energetických programů.

Ačkoliv mnozí analytici dávají tento zájem arabských států o jaderné programy do souvislosti spíše s íránskými než s izraelskými jadernými kapacitami, časté reference na jadernou politiku Izraele a jeho kapacity, tlumočené na různých mezinárodních fórech, nelze ignorovat.[16]

Předmětem zájmu by měl být vojenský potenciál vlastní všem jaderným programům. Klíčem k oslabení takových podezření je zabývat se obavami vyplývajícími z jaderných materiálů a technologie. Krokem správným směrem by mělo být sjednání Smlouvy zakazující výrobu štěpných materiálů pro vojenské účely (FMCT).

Energie a bezpečnost

Národní bezpečnostní obavy, včetně vnímání hrozeb a domácí energetické potřeby, jsou významnými hnacími prvky ovlivňujícími politiku zemí Blízkého východu v oblasti JZ a dalších ZHN. V této souvislosti je třeba také hlouběji zkoumat vliv vnějších energetických a bezpečnostních zájmů na blízkovýchodní vývoj a na nestabilitu a konflikty. To bude vyžadovat veřejnou debatu ve všech zemích regionu, které mají nebo zvažují zahájení jaderného programu. Jejím zaměřením by se mělo orientovat na celkový dopad, včetně národní a regionální bezpečnosti, na životní prostředí a zdraví a rovněž na alternativní, zvláště obnovitelné a trvale udržitelné zdroje energie.

Podle Merev Danat „jsou vnitřní nebo domácí faktory v každém případě neoddělitelné od národně bezpečnostních a zahraničněpolitických postojů, která formují prohlášení zúčastněných stran na globálních fórech, jako je např. hodnotící proces NPT a MAAE. Hrozby mohou nebo nemusí mít nutně původ vně zainteresovaných států, ale vnímání regionálních hrozeb jsou přímým faktorem, možná klíčovým, ovlivňujícím každý z výše uvedených postojů“. [17]

Závěr

Hlavní překážkou k vytvoření zóny bez všech ZHN na Blízkém východě je odlišný přístup hlavních aktérů k pořadí bezpečnostních priorit: zda nejdříve dosáhnout mírového uspořádání v regionu na základě uzavření mírových smluv mezi všemi zainteresovanými státy, jak prosazuje Izrael, nebo přednostní vzdání se vlastnictví JZ Izraelem, jak požadují arabské země a Írán. Zdá se, že paralelní projednávání těchto otázek formou postupných kroků v přijímání opatření na posilování důvěry ve vzájemných vztazích (např. podporou všech sporných stran smlouvám FMCT a CTBT, udělením bezpečnostních záruk ze strany deklarovaných jaderných mocností zemím regionu aj.), by mohla být ta správná cesta k překonání zmíněné překážky. Jednou z podmínek pro vytvoření zmíněné zóny je pozitivní změna v domácí

politice, přinejmenším u klíčových států regionu. Ať už k ní dojde jakkoli, určitý posun je nezbytný k prosazení větší otevřenosti a pružnosti a vnímání bezpečnostních hrozeb jak u veřejnosti, tak na úrovni rozhodovacích orgánů. Protože nedůvěra, která podporuje napětí a často se projevuje v konfliktech na Blízkém východě, má kořeny v minulosti, jakékoli pokusy podpořit bezpečnost a kontrolně-zbrojní a odzbrojovací iniciativy mohou mít úspěch pouze tehdy, jestliže prioritně, nebo paralelně, bude probíhat proces věnovaný lidským právům, spravedlnosti a historii.[18]

Významným podnětem pro vytvoření zmíněné zóny by s největší pravděpodobností bylo, kdyby ostatní jaderné státy výrazně snížily počty svých JZ a odstranily z vojenských doktrín spoléhání na jejich případné použití. Pozitivním impulzem k dosažení pokroku v této otázce bude nesporně případné úspěšné konání a závěry Hodnotící konference NPT v r. 2010.

Poznámky a literatura

- [1] *Building a Weapons of Mass Destruction Free Zone in the Middle East: Global Non-Proliferation Regimes and Regional Experiences*, UNIDIR/2004/24, pp. 25, 29, Center for Nonproliferation Studies, Weapons of Mass Destruction in the Middle East (updated September 29, 2006) <http://cns.miis.edu/research/wmdme/index.htm>.
- [2] *SIPRI YEARBOOK 2008*, Appendix 8A. World nuclear forces, 2008, Table 8A.1. World nuclear forces, January 2008, s. 367.
- [3] DATAN, M. Building Blocks for a WMD Disarmament Regime in the Middle East. *Disarmament Diplomacy*, Issue No. 86, Autumn 2007, p. 1. On-line: (<http://www.acronym.org.uk/dd/dd86/86wmdme.htm>).
- [4] State of Israel, Explanation of Vote on the Establishment of a NWfZ in the Middle East, UN General Assembly First Committee, October 9, 2007: "Israel remains committed to a vision of the Middle East developing into a zone free of Chemical, Biological and Nuclear weapons as well as ballistic missiles. Yet we are also realistic enough to know that in the current realities of the Middle East, this noble vision is not going to materialize any time soon." On-line: (<http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com07/E0V/L1israel.pdf>).
- [5] STEVENS, R., TARZI, A. *Egypt and the Middle East Resolution at the NPT Review Conference 2000*, Center for Nonproliferation Studies, <http://cns.miis.edu/pubs/reports/egypt.htm>.
- [6] Viz č. 1, s. 2, 3.
- [7] Viz č. 3.
- [8] JOHNSON, R. Rethinking Security Interests for a Nuclear-Weapon-Free Zone in the Middle East. *Disarmament Diplomacy*, Issue No. 86, Autumn 2007. On-line: (<http://www.acronym.org.uk/dd/dd86/86nwzfme.htm>).
- [9] Viz č. 43, s. 3, 4.
- [10] Tamtéž, s. 5 - 7.
- [11] Tamtéž, s. 8.
- [12] Arab League Reiterates Rejection of Chemical Arms Ban Treaty, The Xinhua General Overseas News Service, March 8, 1993, cited in *Nuclear Threat Initiative*. On-line: (http://www.nti.org/e_research/profiles/Israel/Chemical/3664.html).
- [13] *Written Statement of the Government of the Islamic Republic of Iran to the International Court of Justice, Advisory Opinion on the Threat or Use of Nuclear Weapons*, 19 June 1995. On-line: (<http://www.icj-cij.org/docket/files/95/8678.pdf>); *Oral Statement of the Government of the Islamic Republic of Iran to the International Court of Justice, Verbatim Record in the case Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict and Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, 6 November 1995. On-line: (<http://www.icj-cij.org/docket/files/95/5933.pdf>).
- [14] Recommendation 12, Weapons of Terror: Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms. *Report of the WMD Commission*. On-line: (www.wmdcommission.org).
- [15] Egypt goes nuclear amid regional tensions. *International Relations and Security Network*. On-line: (<http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?id=16724>).
- [16] Viz č. 1, s. 11.
- [17] Tamtéž, s. 12.
- [18] Tamtéž, s. 12, 13.

Některé použité zkratky:

ACRS Arms Control and Regional Security	kontrola zbrojení a regionální bezpečnost – multilaterální skupina pro kontrolu zbrojení a regionální bezpečnost na Středním východě, vznikla na základě jednání v Madridu v r. 1991, jako orgán regionální bezpečnosti
BTWC Bacteriological (biological) and Toxin Weapons Convention	Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení , podepsána v r. 1972, po ratifikaci vstoupila úmluva v r. 1975 (předchůdcem BTWC byl tzv. ženevský protokol z r. 1925)
CTBT Comprehensive Test Ban Treaty	Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek z r. 1996, dosud nevstoupila v platnost, většina států ji neratifikovala
CWC Chemical Weapons Convention	Úmluva o zákazu chemických zbraní , celý název Úmluva o zákazu vývoje a výroby, skladování a použití chemických zbraní a o jejich likvidaci, podepsána v r. 1993, v platnost vstoupila v r. 1995
FMCT Fissile Material Cut-off Treaty	Smlouva zakazující výrobu štěpných materiálů pro jaderné zbraně a jiná jaderná výbušná zařízení (její sjednání je jednou ze sporných otázek tzv. Konference o odzbrojení v Ženevě)
ICJ International Court of Justice fr. <i>Cour Internationale de Justice</i> (CIJ)	Mezinárodní soudní dvůr (MSD) je hlavním soudním orgánem OSN, zřízen roku 1945, sídlí v nizozemském Haagu, hlavním úkolem soudu je řešit spory mezi státy a podávat posudky o právních otázkách na žádost oprávněných orgánů
MAAE (česká zkratka) angl. IAEA - International Atomic Energy Agency	Mezinárodní agentura pro atomovou energii , založena v r. 1957, v r. 2005 byla jejímu generálnímu řediteli i celé organizaci udělena Nobelova cena za mír. Dohlíží a stanovuje pravidla pro mírové využívání jaderné energie, je rovněž orgánem zodpovědným za kontrolu dodržování Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.
NPT (Nuclear) Non-Proliferation Treaty, též: Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons	Smlouva o nešíření , celý název Smlouva o nešíření jaderných zbraní, byla vytvořena jako nástroj prevence šíření jaderných zbraní, zatímco umožňuje mírové využívání jaderné energie, podepsána v r. 1968; vstoupila v platnost v r. 1970, dodnes platná a uznává ji většina států světa
SIPRI Stockholm International Peace Research Institute	Stockholmský mezinárodní ústav pro výzkum otázek míru (databáze SIPRI obsahuje články v angličtině, italštině, finštině, švédštině, z této báze je možné propojení na plné texty týkající se NATO)